

УДК 811.161.2

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.2.4>

О. Л. КИРИЛЮК

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української філології та журналістики,

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка,

м. Кропивницький, Кіровоградська область, Україна

Електронна пошта: kyryluk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-9764-8756>

**ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ ГРУПИ «ВОЇНИ»
В ДИСКУРСІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

У статті проаналізовано мовні засоби, використовувани на позначення військового української армії, в межах дискурсу російсько-українського збройного протистояння. Военний конфлікт, що триває з 2014 року, вплинув на мовну картину українського суспільства. У медіапросторі сформувався комплекс мовних засобів, що віддзеркалюють збройне та інформаційне протистояння. Особливу роль відіграють мовні одиниці, які об'єктивують позитивний образ воїна власної армії. Метою статті є моделювання структури лексико-семантичної групи «ВОЇНИ» в дискурсі російсько-української інформаційної війни. З цією метою проаналізовано тексти українських інформаційних порталів та сторінок у соціальних мережах, у результаті чого зафіксовано 90 лексем і сполук на позначення військового української армії. У результаті аналізу змодельовано структуру лексико-семантичної групи «ВОЇНИ» як складника мікрополя «ЗАХИСНИК» у межах лексико-семантичного поля «ВІЙНА». Здійснено семантико-когнітивний аналіз концептів *ЗАХИСНИК* та *ВОЇН* у дискурсі інформаційної війни.

Результати аналізу свідчать, що мовне позначення захисника в сучасному українському медіадискурсі збігається з традиційною картиною світу мовців, відповідно до якої воїн власної армії наділений винятково позитивними якостями.

У межах лексико-семантичної групи «ВОЇНИ» виокремлено два типи мікрогруп: *на позначення загальних понять* та *спеціалізовані позначення* – з приблизно однаковим набором конститuentів – 46 і 44 одиниці відповідно. У кожному з цих типів виділено по десять лексико-семантичних мікрогруп.

Встановлено, що в аналізованому медіапросторі на позначення захисника використовують як готові номінативні одиниці, так і морфологічні новотвори. Поширеним є використання перифраз і метафоричних сполук. Також зафіксовано вплив суспільно важливих подій на вибір мовних одиниць на позначення військових.

Ключові слова: лексико-семантичне поле, лексико-семантична група, концепт, перифраз, метафора, інформаційна війна.

Постановка проблеми. Перебування України в стані збройного конфлікту зумовило посилену увагу науковців до вивчення дискурсу інформаційної війни. Военне протистояння передбачає використання обома сторонами конфлікту мовних засобів з метою впливу на громадськість: як для руйнування звичної картини світу противника, так і для актуалізації традиційних смислів світоглядної парадигми власного суспільства. Военні дії передбачають попередній мовний вплив, завдяки якому і агресор, і країна, яка захищається, можуть мобілізувати громадськість на підтримку дій влади щодо конфлікту. Зокрема, правильно використавши мовні засоби, агресору вдається довести власному суспільству уявну загрозу, виправдати свою участь у війні, сформувати образ ворога, а також позитивний образ солдата влас-

ної армії. Натомість країна, яка захищається, може використати вдало сформований набір мовних засобів для переконування суспільства у необхідності мобілізації зусиль з метою відсічі агресору. Такі прийоми стали традиційними у военній лінгвокультурі.

Результати наукових досліджень засвідчують, що використання тих чи тих мовних засобів у ЗМІ може суттєво вплинути на хід воєнних дій. Наприклад, владі США під час воєн у Перській затоці вдалося отримати переважну підтримку суспільства, оскільки в ЗМІ стосовно іракської сторони домінували мовні маркери з негативною семантикою: *іракська загроза, рай для терористів, вісь зла* [Джаралла 2008: 11], а дії США були названі як *захист свободи, захист нашого майбутнього і захист невинних* [Lakoff 1992: 5]. Натомість Г. Почепцов наво-

дить приклад Британії, яка відмовилася від продовження англо-бурської війни, через те, що британська преса маркувала бурів як *борців за свободу*, а англійські війська як *душителів свободи* [Почепцов 2019: 5]. Отже, суспільство протягом багатьох років використовує потенціал мови у веденні війни і зокрема в здійсненні інформаційно-психологічних операцій, метою яких є зміна традиційної картини світу реципієнта. Застосування таких практик називають *когнітивною (лінгвокогнітивною) війною* [Почепцов 2019: 5].

Аналіз попередніх досліджень. Мовне відзеркалення збройних конфліктів уже багато років є предметом вивчення науковців різних країн. Зокрема концептуальні метафори та інші види мовної репрезентації воєнних, політичних та ідеологічних подій і явищ у різні роки вивчали G. Lakoff [1992], T. A. van Dijk [2006], M. Fabiszak [2007], A. Etaywe, & M. Zarravigna [2022] та інші. Психолінгвістичний вимір війни мовних знаків сучасних конфліктів досліджують О. Єфименко [2017], Г. Прищепа [2017], Л. Компанцева [2020]. Мовна репрезентація бінарної опозиції *ЗАХИСНИК - ВОРОГ* представлена в розвідці Т. Вільчинської [2017], лінгвальне відбиття концепту *ВОЇН* у текстах ЗМІ досліджує Л. Підкамінна [2017]. Лінгвокогнітивний аспект формування образу захисника в умовах інформаційної війни досліджено в нашій праці [Кирилюк 2020]. Однак досі нами не зафіксовано дослідження, присвяченого моделюванню структури лексико-семантичної групи «ВОЇНИ» в межах лексико-семантичного поля «ВІЙНА» в дискурсі російсько-української інформаційної війни. Це й визначає актуальність представленого дослідження.

Мета статті – змодельовати структуру лексико-семантичної групи «ВОЇНИ» як складника лексико-семантичного мікрополя «ЗАХИСНИК» у межах лексико-семантичного поля «ВІЙНА». **Завдання** розвідки: 1) здійснити семантико-когнітивний аналіз концепту *ВОЇН* у дискурсі інформаційної війни; 2) виявити мікрополя, групи та мікрогрупи в межах лексико-семантичного поля «ВІЙНА»; 3) з'ясувати змістове наповнення лексико-семантичної групи «ВОЇНИ»; 4) визначити особливості лінгвальної репрезентації образу воїна в дискурсі інформаційної війни.

Джерелом дослідження слугували тексти, об'єднані темою висвітлення російсько-українського збройного конфлікту, опубліковані із 2014 року в щоденних зведеннях *штабу АТО*, на сторінках українських інформаційних та урядових порталів (*armyinform.com, depo.ua, gordonua.com, kmu.gov.ua, lb.ua, gazeta.ua, mnk.org.ua, veterano.com.ua, liga.net, novynarnia.com, obozrevatel.com, opinionua.com, poradnik.org.ua, unian.ua, pravda.com.ua, prm.ua, president.gov.ua, radiosvoboda.org, ukrinform.ua, 5.ua*), у соцмережі facebook.com (зокрема на офіційних сторінках *Операція об'єднаних сил* та *Генеральний штаб ЗСУ*).

Методи. За допомогою *контент-аналізу* виявлено лексичне наповнення дискурсу щодо висвітлення образу захисника; *моделювання лексико-семантичного поля* дало змогу встановити структурну організацію виявлених лексичних одиниць, також на окремих етапах було задіяно елементи *компонентного аналізу* з метою виявлення компонентів значення слів досліджуваної групи.

Виклад основного матеріалу. Кожна зі сторін конфлікту формує образ воїна власної армії, керуючись особливостями традиційної концептуальної картини світу, яка „об'єктивує знання у свідомості людини” [Яремчук 2020: 74]. Наприклад, ворог традиційно заподіює шкоду, а захисник дає йому відсіч. Будуючи наративи про війну, кожна зі сторін враховує ці особливості. Тому концепт *ВОРОГ* об'єктивований словами з негативною семантикою, а *ЗАХИСНИК* – позитивною. Так, на позначення опонентів у сучасному воєнному дискурсі найчастіше використовують лексеми на зразок *бойовики, терористи*, а на позначення власних воїнів – *герої, воїни, захисники*.

Аналіз інформаційного поля України періоду з 2014 до липня 2022 рр. дає підстави з'ясувати особливості номінацій на позначення воїна української армії, а також визначити структурну організацію таких мовних одиниць, тобто визначення лексико-семантичного поля та відповідних груп.

Лексико-семантичне поле (ЛСП) в мовознавчій науці розглядають як «сукупність парадигматично пов'язаних лексичних одиниць, що об'єднані спільністю змісту (іноді й спільністю формальних показників) і відобража-

ють поняттєву, предметну чи функціональну подібність позначуваних явищ» [Кочерган 2003: 265]. У структурі ЛСП виокремлюють лексико-семантичні мікрополя (ЛСМП), лексико-семантичні групи (ЛСГ) та мікрогрупи (ЛСмГ). Досліджування назв на позначення українського воїна доцільно робити в межах моделювання ЛСП «ВІЙНА». Структуру ЛСП «ВІЙНА» подано на рис. 1.

Як засвідчує поданий рисунок, досліджуване ЛСП «ВІЙНА» має три основні структурні елементи: центральну ЛСГ «НАЗВА КОНФЛІКТУ» та два лексико-семантичні мікрополя – «ЗАХИСНИК» і «ВОРОГ». ЛСМП «ЗАХИСНИК» охоплює набір груп та мікрогруп з конститuentами, що формують позитивний імідж українського війська та людей, які йому допомагають – волонтерів. У межах мікрополя «ЗАХИСНИК» виокремлено три ЛСГ: «ВОЇНИ», «ВОЛОНТЕРИ», «СИМВОЛИ».

У пропонуваному дослідженні увагу зосереджено на докладному моделюванні структури та вивченні змістового наповнення лексико-семантичної групи «ВОЇНИ». Усього зафіксовано 90 конститuentів, чий семантичні особливості дають підстави виокремити в межах цієї групи дві категорії мікрогруп: «загальні поняття» та «спеціалізовані позначення».

1. «Загальні поняття». Ця категорія об'єднує мікрогрупи з лексемами, використовуваними на позначення всіх учасників збройного конфлікту без вказівки на тип військ і рід занять. У межах категорії виокремлено 46 лексем і сполук, об'єднаних у 10 лексико-семантичних груп (ЛСмГ).

ЛСмГ₁ з висхідною лексемою «воїн» об'єднує слова, що позначають людину, яка бере участь у воєнних діях: *військовий, військовослужбовець, боєць, вояк*; сюди ж зараховуємо і конотативну назву *воїн*. Наприклад: «Українські воїни дали відсіч окупантам» (5.ua, 17.06.2020). Усього зафіксовано 5 мовних одиниць.

ЛСмГ₂ «захисник» формують лексеми та сполуки, які вказують на функцію захисту країни: *захисник, оборонець, захисник України, захисник Батьківщини, українські оборонці*. Завдяки наявним семам з позитивною семантикою такі лексеми використовувалися з метою здійснення емоційного впливу на реципієнта як для віддзеркалення суспільної поваги й вдячності, так і для її формування. Лексеми *захисник* і *оборонець* наявні в щоденних звітах штабу ООС як синоніми. Наприклад: «Оборонців Богданівки ворог обстрілював зі стрілецької зброї» (сторінка *Операція об'єднаних*

Рис. 1. Структура лексико-семантичного поля «ВІЙНА» в дискурсі російсько-української війни 2014–2022 років

сил, 09.06.2020). Усього зафіксовано 5 конститuentів.

ЛСмГ₃ «герої». Використання лексеми *герої* також спрямоване на віддзеркалення й формування позитивного образу учасника бойових дій. З 2014 року в країні поширена суспільна практика – зустрічати військових, які повернулися з передової, синхронно вигукуючи саме це слово. У текстах ЗМІ нами зафіксовані такі слова й сполуки: *справжні герої, бійці-герої, наші герої, українські герої*. Наприклад: *«Глава держави наголосив, що на героїв чекають не тільки рідні, батьки і дружини, діти, а чекає вся Україна»* (ukrinform.ua, 29.12.2018). Усього – 5 мовних одиниць.

ЛСмГ₄ «атовці». Лексеми *атошник, атовець* утворені від аббревіатури АТО (антитерористична операція). ЗМІ фіксують ці два слова як синоніми на позначення учасника бойових дій: *АТОшники більш прозахідні, ніж непричетні до АТО* (liga.net, 07.06.2016); *В Авдіївці атовці знищили трьох диверсантів* (gazeta.ua, 06.04.2016). Усього 3 назви в межах мікрогрупи.

ЛСмГ₅ «хлопці/ пацани». Цю групу формують лексеми, що віддзеркалюють близьке, дружнє ставлення до військових, семантично створюючи ефект близькості денотата мовцеві. Особливо такі лексеми характерні для мовлення волонтерів: *«Ми бусом будем приїжджати, пережавантажуватися, і на позиції хлопцям, на саму “нульовку”»* (5.ua, 28.01.2017). Усього 2 лексеми.

ЛСмГ₆ «сини/ дочки». Традиційним стало позначення військовослужбовців лексемами *сини, синок, синочки, дочки*. Зафіксовані випадки як побутового вживання таких лексем, характерного для старшої вікової категорії мовців, так і метафоричного найменування, притаманного текстам ЗМІ або виступам публічних осіб. Наприклад: *Ось такі вони – сини нашої України* (5.ua, 21.02.2017). Усього 4 назви.

ЛСмГ₇ об'єднує перифрази на позначення військових. Зафіксовані такі сполуки: *янголи в камуфляжі, воїни світла, світле військо, хоробре військо, українські лицарі, утилізатори орків* та ін. На позначення загиблих героїв використано також сполуку *ангели війни*. Такі перифрази наявні й у тестах ЗМІ, і в промовах найвищих посадових осіб держави. Поширеним є формування текстів на основі протистав-

лення. Зокрема фіксуємо антонімічне підгрунття виникнення перифрази *світле військо* на противагу позначенню *чорна бригада*. Подібна антитеза наявна зокрема в промові П. Порошенка з нагоди привітання військовослужбовців 72-ї бригади, яку ворог назвав *«чорною бригадою»* через її найменування (*імені Чорних Запорожців*) та вдало проведені воєнні операції: *«Це для них ви «Чорна бригада», а для нас – ви світле й хоробре військо, – звернувся до захисників Петро Порошенко* (5.ua, 08.02.2017).

Особливу увагу варто зосередити на динаміці семантичних процесів у слові *сонечки/ сонечка* на позначенням військових. Первинно ця лексема була використана в побутовому мовленні українців на знак прихильного ставлення до учасників АТО. У такому контексті це слово має винятково позитивну семантику й уживане як абсолютний синонімом до поняття *«військовослужбовець ЗСУ»*. Наприклад: *Що їдять “сонечка”*: як змінилося харчування в ЗСУ (novynarnia.com, 07.03.2019). Однак аналіз публікацій соціальних мереж засвідчує використання цього слова в дописах, спрямованих на емоційне висвітлення інформації про стан забезпечення військових на фронті, зокрема активно вживана сполука *«голібосі сонечки»*. Наприклад: *«А ще ті, які активно волонтерили з 2014, а зараз на фронті, і, жартуючи, кажуть на нас “валантьоооооори”, а ми на них – “голібосі сонечки”»* (сторінка «Допоможи фронту / Help the Front», 31.05.2022). Аналіз текстів самих військовослужбовців засвідчує вживання слова *«сонечки»* та перифрази *«голібосі сонечки»* з іронічним відтінком. Наприклад: *«Є ті, які сидять геть на “нульовці”, а є ще ті, які трошки даліше від війни, і ми їх називаємо “сонечки”»* (учасник АТО І. Лапін, prgm.ua, 23.05.2019). Отже, лексема *«сонечки»* та перифраз *«голібосі сонечки»* нині використовуювані з такими значеннями: 1. Військові ЗСУ; 2. Військові, які, на думку суспільства, не мають належного забезпечення на фронті; 3. іронічн. Військові, які перебувають далеко від першої лінії фронту, однак часто отримують волонтерську допомогу більшу, ніж ті, хто перебуває на передовій. Усього зафіксовано 9 прикладів перифраз у межах мікрогрупи.

ЛСмГ₈ об'єднує сполуки з компонентом *«учасник»*. Наприклад: *учасник бойових дій,*

УБДшник, убедешники, учасник війни, учасник АТО, учасник ООС. Лексеми *УБДшник, убедешники* утворені від аббревіатури УБД – учасник бойових дій. У засобах масової інформації зафіксовано всі зазначені конституенти, наприклад: *Маріупольські УБДшники провчили маршрутника-грубіяна* (veterano.com.ua). *“Кіборг” Миньо: Ми не атошники, ми – учасники бойових дій, захисники України* (gordonua.com, 17.05.18). Усього 6 конституентів.

ЛСмГ₉ «ветерани». Протягом тривалого часу в українському суспільстві лексема *ветерани* асоціювалася з учасниками Другої світової війни. Такий наратив зосереджував увагу на спільному інформаційному дискурсі для Росії та України. Однак з 2015 року, після повернення військових першої хвилі мобілізації, лексема *«ветерани»* набула додаткового значення: ті хто брав участь у новітній російсько-українській війні. Інформаційний простір згодом поповнився сполуками *ветерани АТО, ветерани російсько-української війни, ветерани ООС*, наприклад: *В Україні понад 400 тисяч ветеранів російсько-української війни* (armyinform.com.ua, 28.08.2020). Усього зафіксовано 4 приклади.

ЛСмГ₁₀ «ООСівці/ Оси». Ці лексеми утворені від аббревіатури ООС – операція об'єднаних сил. Саме таку назву, замість АТО, з 2018 року отримала українська операція протидії російській агресії на Донбасі. Результати контент-аналізу засвідчують, що лексема *ООСівці/ оосівці* спорадично трапляється в інформаційному просторі, вона не набула такого поширення, як *атовці*. Її фіксуємо переважно в регіональних ЗМІ або в соцмережах: *«У заходах брали участь воїни-афганці, атовці та оосівці»* (poradnik.org.ua, 07.08.2020). У всеукраїнських ЗМІ переважають сполуки *воїни ООС, сили ООС, бійці Об'єднаних сил*. Наприклад: *Бійці ООС за добу знищили вісьмох окупантів* (lb.ua, 07.07.20).

На особливу увагу заслуговує лексема *оси*, також мотивована аббревіатурою ООС, однак наближена графічно до множинної форми омонімічного іменника *оса*. Така трансформація надає метафоричності значенню цієї лексеми. В основі такої метафори лежить порівняння згуртованості рою *ос*, здатного заподіяти шкоду життю й здоров'ю під час нападу на людину, зі

злагодженістю дій українських військових та їхньою здатністю уразити сили ворога. Наприклад: *«Оси [сили ООС] не забарилися з адекватною відповіддю і підловили розрахунок колорадів в укритті»* (inforesist.org, 28.02.2019). Усього зафіксовано 3 конституенти.

2. «Спеціалізовані позначення». Цю категорію мікрогруп сформовано на основні лексем, які позначають представників певного роду військ або місця перебування, наприклад: *ЗСУшники, нацгвардійці, добровольці, правосеки, десантники*. Також сюди зараховуємо узагальнені поняття, на кшталт: *Нацгвардія, добробати, Збройні сили України* тощо. У межах категорії виокремлено 10 мікрогруп, до яких належать 44 лексеми та сполуки.

ЛСмГ₁ «добровольці». Лексеми *добровольці* розглядаємо як використовувану на позначення учасників добровольчих батальйонів. Тому часто фіксована в інформаційному дискурсі й лексема *добробати*. У текстах ЗМІ слово *доброволець* часто поєднуване із лексемами, що мають семи 'героїзм', 'відвага', 'сміливість', 'мужність', що також сприяє формуванню позитивного образу українського воїна. Наприклад: *«Українські добровольці є взірцем патріотизму та героїзму, самовідданості та відваги, вірності народові України»* (kmu.gov.ua, 14.03.2017). Також як синонімічні до лексеми *добровольці* вживають слова та сполуки *патріоти, істинні патріоти*. Усього 4 назви у межах мікрогрупи.

ЛСмГ₂ «ЗСУ». В офіційних зведеннях з фронту домінує узагальнена назва *ЗСУ* або *Збройні Сили України*. Зафіксовано сполуки *боєць ЗСУ, військовослужбовець ЗСУ, воїн ЗСУ*. Наприклад: *ЗСУ відбили ворожий штурм в напрямку Краснопілля* (pravda.com.ua, 11.07.2022).

Нами зафіксовано, що лексемою *ЗСУшник* в українському інформпросторі послуговуються представники добровольчих воєнізованих об'єднань, коли говорять про когось із регулярних військ. Як наприклад, в інтерв'ю представників Добровольчого українського корпусу «Правий сектор»: *«ЗСУшники позитивно ставилися до нас»* (mnk.org.ua, 22.05.2020). У ЗМІ таку лексеми використовують, коли є необхідність підкреслити спільність дій ЗСУ та добровольців, наприклад: *«Як ЗСУшники*

з *Правосеками окупантів били*» (obozrevatel.com, 13.04.2019). Отже, лексема *ЗСУшник* має обмежене використання і позначає тільки регулярні війська, тому використовується з метою виокремлення певної групи воїнів. Усього зафіксовано 7 конститuentів.

ЛСМГ₃ «нацгвардійці». Конститuentи *нацгвардійці*, *бійці Нацгвардії* також часто фіксовані в інформаційному просторі. Вони утворені від сполуки Національна гвардія України, якою позначають військове формування, підпорядковане Міністерству внутрішніх справ. Це військове об'єднання було відновлено у березні 2014 року у зв'язку з подіями в Криму, тому часто трапляються випадки трактування нацгвардійців як тих, хто першими став на захист країни: *«Нацгвардійці першими дали відсіч російській агресії»* (ukrinform.ua, 26.03.2018). Через наявність компонента *нац-*, асоційованого в російському інформаційно-пропагандистському дискурсі з поняттям нацизму, слово *нацгвардія* стало часто вживаним у російських ЗМІ з метою асоціативного порівняння діяльності нацгвардійців із нацистськими злочинами, що спричинило іронічне використання цих лексем в українському мережевому дискурсі, наприклад, як функціонування мему *зняти в Нацгвардію*. Докладно про цей мем у нашій попередній роботі [Кирилюк 2022: 229]. Усього зафіксовано 4 назви в межах мікрогрупи.

ЛСМГ₄ «азовці». Назва «Азов» хоч і була відома українському мовцеві ще з 2014 року, однак особливого масштабу поширення набула у зв'язку з обороною полком «Азов» м. Маріуполя, яка тривала з лютого до травня 2022 року. Первинно лексема *«азовці»* була використовується на позначення учасників полку «Азов», однак після оборони заводу «Азовсталь» у Маріуполі фіксуємо випадки метонімічного називання *азовцями* всіх військових, які перебували на території заводу. Як синоніми до слова *азовці* використано перифрази: *захисники Маріуполя*, *захисники «Азовстали»*. Сміливість військових спричинила формування перифрази *хлопці зі сталі*. Усього зафіксовано 5 одиниць у межах мікрогрупи.

ЛСМГ₅ «правосеки». Лексема *правосеки* позначає учасників Добровольчого українського корпусу «Правий сектор» (ДУК ПС). Однак першочергово ця лексема використову-

вана на позначення учасників громадських організацій правого спрямування, які запам'яталися протистояннями з правоохоронцями під час Революції гідності. Тому це слово було активно використане в російському інформаційно-пропагандистському дискурсі з метою демонізації тих, хто захищає Україну. Лексема *правосеки* поповнила російський синонімічний ряд на позначення українських військових спільно зі словами *каратели*, *фашисти*, *нацисти*, а тому згодом і в українському дискурсі набула також іронічного відтінку (докладніше в уже згаданій праці [Кирилюк 2022]). У новинних повідомленнях трапляється також складений термін *бійці Правого сектору*. Усього 3 приклади таких назв у межах мікрогрупи.

ЛСМГ₆ «кіборги». Лексема *кіборги* набула широкого поширення в суспільстві у 2014 році. За офіційною версією, таку назву проросійські бойовики дали українським захисникам Донецького аеропорту за стійкість. Сам термін *кіборг* утворений від словосполучення „кібернетичний організм”. У науковій фантастиці цю лексеми вживають зі значенням „фантастична істота, напівлюдина-напівмашина”. Однак в контексті російсько-української війни слово використовується з таким значенням: узагальнена назва захисників Донецького аеропорту, які відзначилися стійкістю та військовою майстерністю.

Офіційні повідомлення про захист аеропорту були побудовані так, щоб за допомогою мовних засобів змалювати ворога смішним, жалюгідним у порівнянні із кіборгами. Наприклад: *«Після того, як декілька днів тому в бою за старий термінал було знищено значну кількість елітних російських вояків, бандити лише один раз ризикнули наблизитися до позицій бійців АТО на відстань автоматичного пострілу. І знову потерпіли невдачу - відступили, кидаючи на полі бою свіжі трупи своїх поплічників, та лишаючи мокрі сліди на бетоні»* (штаб АТО, 6.12.2014). Зокрема у наведеному тексті стосовно ворога вжито маркери *невдача*, *відступили*, *мокрі сліди*. Натомість епітети *стійкі*, *легендарні*, *незламні* стали невід'ємною ознакою текстів про кіборгів: *«Легендарні та незламні: “кіборги” 242 дні тримали оборону ДАПу»* (5.ua, 20.01.20). Синонімічний ряд на позначення кіборгів поповнено сполуками

захисники аеропорту, оборонці ДАПУ. Усього 3 одиниці.

ЛСмГ₇ з висхідною лексею «капелани», яка позначає священників у складі війська. Синонімічний ряд формують також сполуки: *військовий священник, військове духовенство, духовенство в камуфляжі, військовий душпастир, отець-капелан, релігійні служителі в камуфляжі*. Наприклад: *У 2014-му релігійні служителі в камуфляжі добровольцями йшли на фронт прямо з Майдану* (opinionua.com, 28.02.2018). Усього 7 одиниць у межах мікрогрупи.

ЛСмГ₈ «промберги». Лексема *промберги* утворена за аналогією до слова *кіборги*. Таке найменування отримали воїни, які захищали

Авдіївську промзону (*промку*) на Донбасі. Слово набуло поширення в ЗМІ та соцмережах після допису українського журналіста: *«Захисників Донецького аеропорту прозвали кіборгами. А сьогодні почув, як називають українських воїнів, які утримують Авдіївську промзону – ПРОМБЕРГИ!!! ... По той бік уже просто не знають, що робити із цими хлопцями з крові та металу»* (сторінка «Роман Бочкала», 10.04.2016). Однак слово не набуло такої популярності, як *кіборги*. Це можна пояснити тим, що за лексею «кіборги» був закріплений чіткий образ, нав'язаний науковою фантастикою задовго до війни на Донбасі, а тому реципієнт розумів співвіднесеність образу із набором відповідного порядку звуків. А слово «*промберги*»

Таблиця 1

Структура лексико-семантичної групи «ВОЇНИ»

	загальні поняття	К-ть назв	спеціалізовані позначення	К-ть назв
	назви на позначення усіх без винятку учасників збройного конфлікту без вказівки на тип військ і рід занять.		лексем, які позначають представників певного роду військ	
Змістове наповнення	ЛСмГ ₁ <i>воїни, військові, бійці, вояки, військовослужбовці</i>	5	ЛСмГ ₁ <i>добровольці, патріоти-добровольці, істинні патріоти, добробати</i>	4
	ЛСмГ ₂ <i>захисники, оборонці, захисники України, захисники Батьківщини, українські оборонці</i>	5	ЛСмГ ₂ <i>ЗСУ, ЗСУшники, боєць ЗСУ, військовослужбовець ЗСУ, воїн ЗСУ, Збройні Сили України, ЗСУ</i>	7
	ЛСмГ ₃ <i>герої, справжні герої, бійці-герої, наші герої, українські герої</i>	5	ЛСмГ ₃ <i>нацгвардійці, бійці Нацгвардії, Нацгвардія, Національна гвардія України</i>	4
	ЛСмГ ₄ <i>атовці, атошники, бійці АТО</i>	3	ЛСмГ ₄ <i>азовці, «Азов», захисники Маріуполя, захисники «Азовсталі», хлопці зі сталі</i>	5
	ЛСмГ ₅ <i>хлопці, пацани</i>	2	ЛСмГ ₅ <i>правосеки, бійці «Правого сектору», «Правий сектор»</i>	3
	ЛСмГ ₆ <i>сини, синочки, синок, дочки</i>	4	ЛСмГ ₆ <i>кіборги, оборонці ДАПУ, захисники аеропорту</i>	7
	ЛСмГ ₇ <i>янголи в камуфляжі, воїни світла, світле військо, хоробре військо, українські лицарі, утилізатори орків, ангели війни, сонечки/ сонечка, голібосі сонечки</i>	9	ЛСмГ ₇ <i>капелани, військові священники, військове духовенство, духовенство в камуфляжі, військові душпастири, отці-капелани, релігійні служителі в камуфляжі</i>	3
	ЛСмГ ₈ <i>учасник бойових дій, УБДиник, убедешники, учасник війни, учасник АТО, учасник ООС</i>	6	ЛСмГ ₈ <i>промберги, хлопці з крові та металу, охоронці промки</i>	3
	ЛСмГ ₉ <i>ветерани, ветерани АТО, ветерани російсько-української війни, ветерани ООС</i>	4	ЛСмГ ₉ <i>арта, артилерія, артилеристи, боги війни; ті, що запалюють</i>	5
	ЛСмГ ₁₀ <i>ООСівці, Оси, бійці ООС</i>	3	ЛСмГ ₁₀ <i>прикордонники, оборонці кордонів, захисники Зміїного</i>	3
		46		44
	Усього		90 назв	

є морфологічним новотвором і не викликає чіткого образу. Усього в межах мікрогрупи зафіксовано 3 (три) конститuentи: безпосередньо лексема *промберги*, сполука *охоронці промки*, перифраз *хлопці з крові та металу*.

ЛСмГ₉, «*боги війни*». Сполукою «*боги війни*» в текстах ЗМІ традиційно позначають артилерійські війська: «*Артилерію недаремно називають «богами війни», адже коли б'ють гаубиці, бажання у ворога йти вперед суттєво зменшується»* (prtm.ua, 25.08.2020). Усього зафіксовано 5 конститuentів: *артилеристи*, *артилерія*, похідна усічена форма *арта*, а також перифрази: *боги війни* та *ті, що запалюють*.

ЛСмГ₁₀. Активними учасниками воєнного наративу є також «*оборонці кордонів*». У новинних повідомленнях цей перифраз використовувався на позначення *прикордонників*. Наприклад: «*Напередодні оборонці кордонів затримали громадянку країни-агресорки*» (5.ua, 21.02.2020). У 2022 році до активного словника українських мовців потрапила сполука «*захисники Зміїного*». Її поширення зумовлене історією прикордонників з о. Зміїний, які на вимогу російського військового корабля здалися заперечно відповіли фразою із використанням нецензурної лексики. Усього фіксуємо 3 (три) номени: *прикордонники*, *оборонці кордонів*, *захисники Зміїного*.

Структуру ЛСГ «ВОЇНИ» унаочнено в таблиці 1.

Висновки. Проведений семантико-когнітивний аналіз дає підстави стверджувати,

що мовне позначення захисника в сучасному медіадискурсі збігається з традиційною картиною світу, відповідно до якої воїн власної армії наділений винятково позитивними якостями. У словах, використовуваних на позначення українського військового, наявні семи, що вказують на його сильний характер (зокрема 'хоробрість', 'мужність' та ін.), на важливу роль виконуваних ним функцій ('захист', 'оборона' тощо), на високу суспільну оцінку ('героїзм').

У досліджуваному дискурсі зафіксовано 90 лексем та сполук, використовуваних на позначення образу захисника України. Ці конститuentи об'єднано в ЛСГ «ВОЇНИ», яка є структурним елементом ЛСмП «ЗАХИСНИК» в межах ЛСП «ВІЙНА». У структурі ЛСГ «ВОЇНИ» виокремлено два типи мікрогруп: а) *на позначення загальних понять*; б) *спеціалізовані позначення* – з приблизно однаковим набором конститuentів – 46 і 44 одиниці відповідно. У кожному з цих типів виділено по десять лексико-семантичних мікрогруп.

Зафіксовано використання в українському медіапросторі на позначення захисника як готових номінативних одиниць, так і морфологічних новотворів. Показовим є віддзеркалення суспільно важливих подій у номенах на позначення українських воїнів.

Подальші наші розвідки потребують зосередження особливої уваги на докладному вивченні й описі інших елементів структури ЛСП «ВІЙНА».

ЛІТЕРАТУРА

1. Вільчинська Т. Вербалізація бінарної концептуальної опозиції «захисник – ворог» (на матеріалі газетних текстів). *Медіапростір*. 2017. Вип. 10. С. 59–65.
2. Джаралла А. Ю. Інформаційне висвітлення конфліктів у Перській затоці та його еволюція (1991-2004 pp.): автореф дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.04. Запоріжжя, 2008. 16 с.
3. Єфименко О. Словосполуки з лексемою «війна» в мові української періодики. *Psycholinguistics*. 2017. Вип. 22 (2). С. 50–61.
4. Кирилюк О. Л. Мова постфольклору в дискурсі інформаційної війни: концептуальні метафори, мему-концепти, іллокутивний зміст. *Innovative pathway for the development of modern philological sciences in ukraine and eu countries: Scientific monograph. Volume 2*. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2022. Pp. 212– 242. DOI: 10.30525/978-9934-26-196-1-31
5. Кирилюк О. Л. Формування образу захисника в умовах інформаційної війни: лінгвокогнітивний аспект. *Львівський філологічний часопис*. 2020. № 8. С. 90–96. DOI: 10.32447/2663-340X-2020-8.14
6. Компанцева Л. Феномен психологічних операцій як концепт і дискурс (за матеріалом безпекових лінгвокультур НАТО та Російської Федерації). *Psycholinguistics*. 2020. Вип. 27 (2). С. 174–194.
7. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ: Академія, 2003. 464 с.
8. Підкамінна Л.В. Моделювання концепту «воїн» у сучасних українських ЗМІ. *Науковий часопис НПУ ім.М.П. Драгоманова*. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). 2017. Вип. 7. С. 105–111.
9. Почепцов Г. Когнитивные войны в соцмедиа, массовой культуре и массовых коммуникациях. Харьков: Фолио, 2019. 313 с.

10. Прищепа Г. “Мова ненависті” як лінгвістичний маркер “гібридної війни”. *Psycholinguistics*. 2017. Вип. 22 (2). С. 98–112.
11. Яремчук А. Мовна картина світу – концептуальна картина світу – художня картина світу: параметричні ознаки й характер співвідношення. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*. 2020. Vol. VII I/1. P. 69–76.
12. Etaywe, A, Zappavigna, M. Identity, ideology and threatening communication An investigation of patterns of attitude in terrorist discourse. *Journal of Language Aggression and Conflict*. 2022. Vol. 10 (2), P. 315–350. <https://doi.org/10.1075/jlac.00058.eta>
13. Fabiszak M. A Conceptual Metaphor approach to war discourse and its implications. Poznan: Wydawnictwo Naukowe UAM. 2007. 270 p.
14. Lakoff G. Metaphor and war: The metaphor system used to justify war in the gulf. *Journal of Cognitive Semiotics*. 1992. Vol. IV(2). P. 5–19.
15. van Dijk T. A. Politics, Ideology, and Discourse. *Encyclopedia of Language & Linguistics*. 2006. p. 728-740. doi: 10.1016/B0-08-044854-2/00722-7

REFERENCES

1. Vilchynska, T. (2017). Verbalizatsiia binarnoi kontseptualnoi opozytzii “zakhysnyk – voroh” (na materiali hazetnykh tekstiv) [The verbalization of the binary conceptual opposition «defender – enemy» (based on the newspapers’ texts)]. *Mediaprostrir*, 10, 59–65 [in Ukrainian].
2. Dzharalla, A. Iu. (2008). *Informatsiine vysvitlennia konfliktiv u Perskii zatotsi ta yoho evoliutsiia (1991-2004 rr.)* [Information coverage of the conflicts in the Persian Gulf and its evolution (1991-2004)]. (Extended abstract of candidate’s thesis). Zaporizhzhia [in Ukrainian].
3. Yefymenko, O. (2017). Slovospoluky z leksemoiu «viina» v movi ukrainskoi periodyky [Word combinations with lexeme «War» in the Ukrainian periodic language]. *Psycholinguistics*, 22 (2), 50–61 [in Ukrainian].
4. Kyryliuk, O. L. (2022). Mova postfolkloru v dyskursi informatsiinoi viiny : kontseptualni metafory, memy-kontsepty, illokutyvnyi zmist [The language of post-folklore in the discourse of information warfare: Conceptual metaphors, memes-concepts, illocutive content]. *Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries : Scientific monograph*. (Vol. 2, pp. 212–242). Riga, Latvia : “Baltija Publishing”. doi: 10.30525/978-9934-26-196-1-31 [in Ukrainian].
5. Kyryliuk, O. L. (2020). Formuvannia obrazu zakhysnyka v umovakh informatsiinoi viiny: linhvokohnitivnyi aspekt [Formation of the defender image. in terms of information warfare : Linguocognitive aspect]. *Lvivskiy filolohichnyi chasopys*, 8, 90–96. doi: 10.32447/2663-340X-2020-8.14 [in Ukrainian].
6. Kompantseva, L. (2020). Fenomen psykholohichnykh operatsii yak kontsept i dyskurs (za materialom bezpekovykh linhvokultur NATO ta Rosiiskoi Federatsii) [The phenomenon of psychological operations as a concept and discourse (based on security linguistic cultures of the NATO and the Russian Federation)]. *Psycholinguistics*, 27 (2), 174–194 [in Ukrainian].
7. Kocherhan M. P. (2003) *Zahalne movoznavstvo* [General linguistics]. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
8. Pidkaminna, L. V. (2017). Modeliuvannia kontseptu «voyn» u suchasnykh ukrainskykh ZMI [Modeling of concept “Warrior” in modern Ukrainian media]. *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova, Seriia 8. Filolohichni nauky (movoznavstvo i literaturoznavstvo)*, 7, 105–111 [in Ukrainian].
9. Пошепцов, Г. (2019). *Kognitivnye vojny v socmedia, massovoy kul'ture i massovykh kommunikacijah* [Cognitive wars in social media, mass culture and mass communication]. Khar'kov : Folio [in Russian].
10. Pryshchepa, H. (2017). “Мова ненависті” як лінгвістичний маркер “гібридної війни” [“Hate speech” as a linguistic marker of a hybrid war]. *Psycholinguistics*, 22 (2), 98–112 [in Ukrainian].
11. Yaremchuk, A. (2020). Movna kartyna svitu – kontseptualna kartyna svitu – khudozhnia kartyna svitu: parametrychni oznaky y kharakter spivvidnoshennia [Lingual picture of the world – conceptual picture of the world – artistic picture of the world: Parametric features and correlations]. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*, VII I/1, 69–76 [in Ukrainian].
12. Etaywe, A, Zappavigna, M. (2022). Identity, ideology and threatening communication An investigation of patterns of attitude in terrorist discourse. *Journal of Language Aggression and Conflict*, 10 (2), 315–350. <https://doi.org/10.1075/jlac.00058.eta>
13. Fabiszak M. (2007). A Conceptual Metaphor approach to war discourse and its implications. Poznan: Wydawnictwo Naukowe UAM. 270 p.
14. Lakoff, G. (1992). Metaphor and war: The metaphor system used to justify war in the Gulf. *Journal of Cognitive Semiotics*, IV (2), 5–19.
15. van Dijk, T. A. (2006). Politics, ideology, and discourse. *Encyclopedia of Language & Linguistics*, 728-740. doi: 10.1016/B0-08-044854-2/00722-7

O. L. KYRYLIUK

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Philology and Journalism,

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropyvnytskyi, Kirovohrad region, Ukraine

E-mail: kyryluk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-9764-8756>

**CONTENT FILLING OF THE LEXICO-SEMANTIC GROUP “WARRIORS”
IN THE DISCOURSE OF THE RUSSIA-UKRAINE WAR**

The paper analyses the linguistic means used to denote the military of the Ukrainian army within the discourse of the Russia-Ukraine armed conflict. The military conflict that has been ongoing since 2014 has affected the linguistic picture of Ukrainian society. In the media space, a complex of linguistic means is formed, reflecting the armed and information confrontation. A special role is played by linguistic units that objectify the positive image of a warrior of his own army. The purpose of the paper is to model the structure of the lexical-semantic group “WARRIORS” in the discourse of the Russia-Ukraine information war. For this purpose, the texts of Ukrainian information portals and pages in social networks are analysed, as a result of which 90 lexemes and collocations to denote the military of the Ukrainian army are recorded. As a result of the analysis, the structure of the lexico-semantic group “WARRIORS” as a component of the “DEFENDER” microfield within the lexical-semantic field “WAR” is modelled. A semantic-cognitive analysis of the DEFENDER and WARRIOR concepts in the discourse of information war is carried out.

The results of the analysis show that the linguistic designation of the defender in the modern Ukrainian media discourse coincides with the traditional picture of the world of speakers, according to which the warrior of his own army is endowed with exclusively positive qualities.

Within the lexical-semantic group “WARRIORS” two types of microgroups are distinguished: *for designations of general concepts and specialized designations* – with approximately the same set of constituents – 46 and 44 units, respectively. In each of these types, 10 lexical-semantic microgroups are allocated.

It is established that in the analysed media space both ready-made nominative units and morphological innovations are used to denote the defender. The use of paraphrases and metaphorical collocations is common. The influence of socially important events on the choice of language units for the designation of the military is also recorded.

Key words: lexico-semantic field, lexico-semantic group, concept, paraphrase, metaphor, information war.